

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sanda Ždral

**Odnos Srbov do verskega gibanja Hare Krišna
v Beogradu**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sanda Ždral

Mentor: izr. prof. dr. Aleš Črnič

**Odnos Srbov do verskega gibanja Hare Krišna
v Beogradu**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

ODNOS SRBOV DO VERSKEGA GIBANJA HARE KRIŠNA V BEOGRADU

V diplomskem delu obravnavam odnos Srbov do verskega gibanja Hare Krišna v Beogradu. Versko gibanje Hare Krišna se v javnem diskurzu različno interpretira in tolerira. Srbija in posledično Beograd spada med ozemlja, ki so bila skozi zgodovino deležna velikih političnih ter verskih sprememb. V diplomski nalogi sem se omejila na čas pred in po zadnji balkanski vojni, ki slikovito prikazuje spremembo odnosa do drugih religij in s tem tudi do verskega gibanja Hare Krišna. Opisani bodo razlogi za nestrpen odnos Srbov do Verskega gibanja Hare Krišna ter s kakšnimi težavami se omenjeno gibanje srečuje v današnjem času.

Ključne besede: Srbija, Hare Krišna, nasilje, politika, vera, sekta

THE ATTITUDE OF SERBS TOWARDS THE HARE KRISHNA RELIGIOUS MOVEMENT IN BELGRADE

In my study I am dealing with attitude of Serbs towards the Hare Krishna religious movement in Belgrade. Hare Krishna religious movement is interpreted and tolerated differently in the public discourse. Serbia and therefore Belgrade is a part of a land which has been impacted by great political and religious changes through history. The study is limited to the time before and after the last Balkan war, which suggests a picturesque change of attitude towards other religions and thus of the Hare Krishna religious movement. The reasons for the impatient attitude of Serb towards the Hare Krishna religious movement will be described and explained and so will be the types of problems this particular religious movement is encountered with nowadays.

Key words: Serbia, Hare Krishna, violence, politics, religion, sect

1 UVOD.....	6
2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	7
2.1 POJEM RELIGIJE	7
2.2 MIT IN RELIGIJA.....	9
2.2.1 Mit in politični obred.....	10
2.2.2 Nacionalna mitologija.....	111
2.3 RELIGIJA IN NASILJE	122
2.3.1 Nasilje v monoteizmu.....	12
2.3.2 Moderna in nasilje	13
2.3.3 Nasilje in Hare Krišna	144
2.4 NRG ALI NOVA RELIGIJSKA GIBANJA	14
3 RELIGIJSKA SKICA SRBIJE	16
3.1 SPLOŠNI IN ZGODOVINSKI UVOD	16
3.2 SODOBNE RAZMERE OD DEVETDESETIH LET DO DANES.....	17
3.2.1 Vpliv vojne.....	17
3.2.2 Zakonska ureditev.....	18
3.3 MIMIKRIJA V DRUŽBAH TRANZICIJE.....	19
3.3.1 Vojaška mimikrija v družbah tranzicije.....	20
4 HARE KRIŠNA	21
4.1 NASTANEK IN RAZVOJ.....	21

4.2 SEKTA ALI NRG?	24
4.3 HARE KRIŠNA V SRBIJI	25
4.3.1 Začetki verskega gibanja Hare Krišna v Srbiji.....	26
4.3.2 Devetdeseta leta.....	26
4.3.3 Pravoslavlje v odnosu do Hare Krišne.....	27
4.3.4 Napadi na gibanje Hare Krišna v Srbiji.....	27
4.3.5 Kamp gibanja Hare Krišne	29
5 SKLEP	30
6 LITERATURA.....	32
PRILOGA A.....	36
PRILOGA B.....	39

1 UVOD

Religija je močan socialni konstrukt, ki ločuje posameznike in družbe navzven in jih združuje navznoter, za mnoge predstavlja edino življenjsko resnico, za druge največjo laž vseh časov. Versko gibanje Hare Krišna je dodobra poznano, vendar pa je po svetu različno sprejeto. V diplomski nalogi sem se usmerila v raziskovanje odnosa Srbov v Beogradu do verskega gibanja Hare Krišna. Po začetnih težavah pri pridobivanju podatkov sem za pomoč in kontakte predstavnika gibanja v Srbiji prosila gospoda Uroš Lebarja, predstavnika slovenskega skupnosti za zavest Krišne - ISKCONA. Tako sem prišla v stik z gospodom Milošem Blanušem ter z Bir Krishna Goswami das, s katerima sem opravila intervju. V okolju kot je Srbija se versko gibanje Hare Krišna bori za svoje pravice, ideologijo in zaupanje javnosti, saj s svojimi nauki vernikom osmišlja življenje, neverujočim pripadnikom pa predstavlja grožnjo in strah.

Moje hipoteze so sledeče:

- Versko gibanje Hare Krišna je v Beogradu etiketirano kot sekta
- Do verskega gibanja Hare Krišne javnost goji negativna in nasilna čustva
- K negativnemu odnosu do Hare Krišne je »pripomogla« zadnja balkanska vojna, katero mnogi imenujejo verska vojna
- Odnos do verskega gibanja Hare Krišna se v obdobjih pred in po vojni razlikuje
- Občutek ogroženosti, nacionalnost in Srbska Pravoslavna cerkev (SPC) so faktorji, ki ključno vplivajo na odpor do druge vere in drugačnosti

V prvem delu diplomske naloge se bom osredotočila na opredelitev temeljnih pojmov, ki so relevantni za moje raziskovanje. Navezala se bom na povezavo med mitom in religijo, na nasilje v religijah ter obrazložila termin Nova religijska gibanja (NRG).

V osrednjem delu bom orisala religijsko skico Srbije. Pričela bom z zgodovinskim uvodom in razlago sodobnih razmer, nato pa sledi del o bolj natančni razlagi samega verskega gibanja Hare Krišna, o njihovem izvoru, nastanku in delovanju v Srbiji.

2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

V tem poglavju bom opredelila temeljne pojme, ki zadevajo religijo, za lažje kasnejše razumevanje temeljnih faktorjev težav verskega gibanja Hare Krišna v Srbiji.

2.1 POJEM RELIGIJE

Religija je sama po sebi zelo kompleksen pojem, zato tudi definicija pojma predstavlja zahtevno nalogo. Beseda religija je nastala iz latinske besede religio in pomeni povezati. Religija predstavlja ključne elemente ljudske zavesti in duhovne kulture. V svoji osnovi je družben pojav, zato se tudi neprestano spreminja. Za religijo lahko trdimo, da je verovanje v Boga oziroma v bogove, da je verovanje v nekaj višjega oziroma nadnaravnega, da predstavlja skupek verovanj in obredov, vendar pa moramo vedeti, da vsako verovanje še ni religija. Klasična sociološka definicija pa se glasi takole: »Religija je celovit sistem verovanj in opravil (praks), ki se nanaša na (od drugih stvari ločene in prepovedane) svete objekte in ljudi združuje v moralno skupnost – cerkev.« (Durkheim 1915: 47) – iz elementarne oblike religioznega življenja.

Preden začnem razpravo, naj pojasnim osnovne razlike v definiciji pojmov, ki se dotikajo duhovnosti in religije. Obstaja kar nekaj definicij religije, za evropski prostor pa so značilne sledeče smernice: verovanje v vrhovno bitje - boga, nalaganje moralnega kodeksa ter povračilo ali retribucija. Religija je v svoji osnovi družbeni pojav, ki zaznamuje našo notranjost. Je vse tisto, v kar mi verjamemo ali mislimo, poleg tega pa spremlja elemente, ki spremljajo vero. Gre za razne obrede ali verske predmete. Religija in kultura ena brez druge ne moreta obstajati. »Religija je sistem verovanj in praks s pomočjo katerega se določena skupina ljudi sooča z ultimativnimi problem človeškega življenja« (Yinger 1970: 12). »S pojmom religija označujemo skupine, ki lahko svojim članom zagotovijo končne odgovore na temeljna vprašanja (kot so vprašanja o smislu življenja in posameznikovem mestu v univerzumu)« (Barker 1989: 145). Durkheim je v ospredje postavil razlikovanje med svetim in profanim: »Religija je celovit sistem verovanj in praks, ki se nanašajo na objekte, ki so štete za svete – kar pomeni razločeni od drugih in prepovedanih – cerkev« (Durkheim, 1915: 44). Religija je tako človeški proizvod, prehaja na

posameznika, religijska verovanja se prenašajo s procesom socializacije, kar pomeni, da je religija naučena, hkrati pa se neprestano spreminja. Za pravoslavno religijo je značilen religijski monopol oziroma verski monoizem. Odsotnost kalvinističnega elementa ter hierarhičnost verskih institucij močno vplivata na življenje družbe. Duhovnost po Heelasu in Woodheadovi avtorizira »subjektivno življenje« v posamezniku, hkrati pa vzbuja sveto v holistični posameznikovi izkušnji. V postkomunističnih družbah je moč srečati vzpon različnih religijskih situacij. Elieen Barker (2001) je verne in neverne osebe delila na:

- *Tradicionaliste*: motivira jih želja po vzdrževanju kulturne dediščine, identiteto naroda pa si ne morejo predstavljati brez matične cerkve. Ohranjanje kulturne dediščine s pomočjo cerkve je pomembnejše od privrženosti drugi dogmi. V tem kontekstu so manjšinske religije obravnavane kot grožnja, saj ovirajo obstoj nacionalne identitete.
- *Ateiste*: gre za pripadnike, ki so bili vzgojeni v socialističnem režimu. Delijo se na dve veji, ena stran se delno prekriva s tradicionalisti, druga pa je bolj antireligiozno podkovaná. Za ateiste je vera krivec za vzdrževanje lažne zavesti množic. Kljub vsemu pa so ateisti dokaj naklonjeni manjšinskim religijam, saj v njih vidijo alternative matični cerkvi.
- *Stalni verniki*: gre za ljudi, ki so zvesti nacionalni cerkvi. Taki ljudje običajno prihajajo iz kmečkega okolja. Njihova globoka religiozna čustva so povezana s kulturno dediščino, ki se je ohranjala v matični cerkvi skozi vsa leta obstoja. Vsako drugo novo religijsko gibanje je obravnavano v kontekstu izobčencev.
- *Revivalisti*: najdemo jih znotraj matične cerkve, kot tudi znotraj manjšinskih religij. Prisegajo na matično cerkve, vendar se velikokrat ne strinjajo z načinom soočanja matične cerkve, ko gre za pereče probleme neke družbe. Notranji revivalisti (tisti, ki se istovetijo z matično cerkvijo), praviloma ne obsojajo manjšinskih religij, saj v njih vidijo alternative, medtem ko zunanji revivalisti ostale cerkve lahko vidijo kot prepreke do lastnega cilja.

- *Trenutno nezainteresirani*: osebe, ki za religijo nimajo časa. Usmerjeni so bolj v zadovoljevanje lastnih življenjskih potreb, pri tem pa ne nasprotujejo matični cerkvi, kar pa ne velja za manjšinske religije, katere obravnavajo z negativnim prizvokom.
- *Verujoči pripadniki*: so osebe, ki so izgubile zaupanje v tradicionalne cerkve, kljub temu pa so religiozno motivirani. V cerkev bi se vrnil pod pogojem celovite reforme znotraj le te.
- *Neverujoči pripadniki*: v prvo skupino spadajo osebe, ki so pred padcem železne zavesa podpirali nacionalno cerkev in proti manjšinskim religijam praviloma niso negativno nastrojeni. V drugo skupino pa spadajo osebe, ki ne podpirajo manjšinskih religij ter pripadajo veri izključno iz sebičnih razlogov, saj naj bi bilo priporočljivo za njih.
- *Iskalci vere*: so nezadovoljni z matično cerkvijo in iščejo odgovore v alternativnih religijah. Za iskalce vere je značilno, da se velikokrat priključijo manjšinskim religijam in jih po neuspešnem iskanju odgovorov tudi zapustijo ter se vrnejo k matični cerkvi.
- *Potrošniki*: motivira jih predvsem želja po koristi. Manjšinske religije nudijo precej sekularnih aktivnosti, s katerimi se potrošniki lahko okoristijo.
- *Novodobniški iskalci*: njihov glavni interes je v duhovni razsvetljenosti. Do religijskih institucij so sumničavi, v sebi iščejo svojega notranjega boga in načine kako bi izrazili svoj resnični jaz.

2.2 MIT IN RELIGIJA

Mitologija ima funkcijo primarne kulturne sistematizacije, ki se ukvarja s primarnimi eksistencialnimi vprašanji družbenega obstoja. Miti so tako konstruktivni in progresivni element vsake kulture. »Z uporabo mitov se vrši kontrola kulturnega in družbenega življenja«. (Matić 1998: 15). Miti in mitologije so pomembna srž vsake družbe, saj jo konstruirajo navznoter in ločuje navzven. Mit je zgodba, ki je za vsako družbo resnična, nevprašljiva, samoumevna ter

govori o nastanku, obstoju ter cilju neke družbe. Mit ima vpliv tako na religijo, kot tudi na politiko in druge socialne konstrukte vsake družbe. Pojem mita je skozi zgodovino pridobival nove definicije in s tem tudi težave pri samem definiranju. Obstaja kar nekaj definicij mita in mitologije, ki izhajajo iz naturalistično-jezikovnih šol, nato iz antropološko-funkcionalističnih šol, strukturalističnih šol, psihoanalitične šole ter sociološko zgodovinskih šol. Zaradi prostorske stiske bom na kratko omenila le definicijo sociološko-zgodovinske šole, katerih predstavniki so E. Durkheim, L. L. Bruhl, M. Mauss, G. Dumezil.

Emile Durkheim: »Mitologija je nek celosten pogled na svet, obenem pa je alegorična zakladnica, s pomočjo katere se posameznik umesti v družbo, se v njej oblikuje. Mit je temeljno religiozno dejstvo, je komponenta religije, ki v članih družbe spodbuja verovanje v družbo kot sveto, ki je nedotakljiva in posvečena« (Durkheim v Velikonja 2003). Srbe mnogi vidijo kot »narod mita« in ne kot »narod krščanstva«. Mitologizacija družbenih in kulturnih procesov s strani pravoslavne cerkve ima dolgo tradicijo. Po legendi, ustanovitelj samostojne pravoslavne cerkve Sv. Sava pravi, da so Srbi »usodno določeni« kot center in najvišja oblika vere na zemlji. Srbija je tako pred leti padla v roke Evrope, s katero je s pomočjo intelektualizma prišlo do odvajanja tipičnega vaško-religijskega življenja.

2.2.1 Mit in politični obred

Politični obred je potrebno definirati v odnosu do svetega in profanega v družbi. Durkheim pravi: »Obred je način obnašanja ljudi s svetimi stvarmi« (Durkheim v Velikonja 2003). Politični obred lahko definiramo kot »tiste ceremonialne prakse, ki na specifičen način ustvarjajo, predstavljajo in vzpodbujajo moč političnih institucij ali pa politične interese določenih političnih skupin« (Velikonja 2002). Oblast se v političnem obredu kaže skozi simbole ter legitimnost predpostavljenih vrednot neke družbe.

2.2.2 Nacionalna mitologija

Nacionalizem skozi zgodovino pridobi na teži, s tem pa nacionalna mitologija postane privilegirana politična nacionalnost. Nacionalna mitologija tako vsebuje številne elemente, ki jo gradijo: svete kraje, religijske specifičnosti, zgodovinske preizkušnje, simbole, sovražnike in številne druge elemente, s katerimi je družba inkluzivna navznoter ter ekskluzivna navzven.

Srbijo kot postsocialistično družbo zaznamuje predvsem religijsko-nacionalni mit. Gre za prepričanje o izbranosti naroda, dokazovanje površnosti dominantne religije, mitiziranje velikih versko-nacionalnih osebnosti iz zgodovine in sedanjosti, demoniziranje nasprotnikov cerkve, obsojanje prejšnjega in temačnega ter za vizijo prihodnosti. Srbi, ki zase pravijo, da so nebeški narod, verjamejo, da je srbska pravoslavna cerkev zaščitnica srbske identitete. Srbija je tipična predstavnica mitologije prehoda. Gre za obdobje iz enega stanja v drugo, bodisi z revolucijo ali z vojno. Gre za grajenje novega sveta na starih temeljih. Bolj, ko se prehod nanaša na pretekli čas, bolj bo uspešen. Gre za zavračanje oziroma demoniziranje starega. V mitologijah prehoda je vse dovoljeno. Prihajajoči cilj opravičuje vsa uporabljena sredstva, s katerimi družba lahko vstopi v novo obdobje, zato je tu dovoljeno tudi uporabiti nasilje (npr. etnično očiščevanje), izredne napore (od delavnih do tistih z orožjem), žrtvovanje in identificiranje.

V Srbiji je velik vpliv na nacionalno mitologijo skozi vojno imel časopis »Vojska«, ki je bil v prvi vrsti namenjen informiranju vojske o dogajanju na ozemlju v ozadju. V drugi vrsti pa je časopis informiral družbo o dogajanju v vojski. Tako so se v času vojne povezovali različni sloji srbske družbe, s tem pa je rasla mitologija in nacionalna zavest. V časopisu je bilo moč zaslediti številne oznake sovražnikov z imeni kot je Satan, Zlo, Duh smrti. V časopisu so svoj delež pustili tudi velike vodje takratnega časa, kot so Slobodan Milošević, Zoran Simonović, Aco Jovičić, ki so s podobnimi izrazi označevali vse, kar ni srbsko.

2.3 RELIGIJA IN NASILJE

Od nekdaj je religija povezana z nasiljem in nasilje z religijo. Vsako uveljavljanje religije spremlja nasilje, saj se z njo povečuje občutek ogroženosti ter število sovražnikov oziroma nasprotnikov. Skozi zgodovino se je religija in s tem versko prepričanje širilo z nasiljem, danes pa je nasilje prisotno med posameznimi verskimi shizmami. Ne moremo pa mimo nasilja znotraj religije same. Za nasilne religije so označena predvsem nova religijska gibanja ali NRG, za katera so mnogokje znani samomorilski incidenti, organizirani napadi (napad Vrhovne resnice na tokijsko podzemno železnico) in druge vrste nasilja, kot je pojem mučeništva v islamu. Poleg tega najdemo motiv nasilja tudi v hinduizmu in sicer v zgodbi Gandijeve Bhagvad Gite, kjer bog Krišna prepričuje Ardužno, naj gre v vojno, saj je to osebna dolžnost pripadnika vojaškega razreda. V zahodni kulturi, ki naj bi zagotavljala svobodo vsakega posameznika prihaja do težav, saj mora s tem načelom vsaka družba zagotoviti svobodo tudi vsakemu imigrantu, ti pa so pogosto obravnavani drugače. Sprejeti tujo kulturo in versko prepričanje je pogosto izvor nasilja med religijami. Zgodovinski razvoj je zaradi perečih problemov zahteval ločitev cerkve od države na zahodu, kar pa ne moremo trditi za območje Srbije med vojno, kjer sta politika in cerkev bili močno povezani.

Na drugi strani je veliko zanimanje zbudila nemška raziskava v letu 2008 (Religionsmonitor), ki je nakazala, da so verni kristjani bolj kritični do svoje vere, kot pa pripadniki drugih verskih skupin, kot so sekte. Kot vidimo je pojem nasilja v religijah težko opredeliti ali zaključiti, ne da bi se lotili kompleksnosti tega problema ter preučili zakoreninjenost le tega v posamezni družbi.

2.3.1 Nasilje v monoteizmu

»Monoteizem je vera v enega boga, to je v osebno nadčloveško bitje, v nasprotju s politeizmom, vero v več bogov.« (Assman 2008: 244). Monoteizem se povezuje s tezo, da je nagnjen k nasilju, saj z njim povezujejo verske nauke, kot so mučeništvo, mesijanizem in apokalipsa. V Srbiji je

lepo viden vpliv družbeno-politične razsežnosti nasilja na pravoslavno vero. Glavni dejavnik totalitarnega sistema je represivni aparat, ta pa zagotavlja sredstva, ki omogočajo nasilje. Vojna na Balkanu po padcu komunizma lepo nakazuje, da je nasilnost religij socialna kategorija, ki ima svoje korenine v obstanku elit, saj stara elita ni bila pripravljena spustiti iz rok svojega položaja. Mnogokje se za vojno na Balkanu govori, da je bila religijska vojna, čeprav je bolj primeren izraz socialna vojna. Ko je v družbi moč zaslediti nasilje religioznih skupin, je potrebno pogledati v družbeno-politično ozadje nekega ozemlja. Po mnenju Vinka Ošlaka so vse religije mnogoboštveni sistemi. V pravoslavnih svetiščih je čaščenje naslovljeno na več različnih oseb. Večina cerkva je posvečenih »svetnikom«, zatorej trdi, da »pravoslavci v resnici ne častijo nič manj bogov in polbogov kakor stari Rimljani, le da so jim dali navidez krščanska imena.« (Assman 2008: 263).

2.3.2 Moderna in nasilje

Na oblikovanje moderne so bistveno vplivale monoteistične religije, kljub temu pa so moderni sistemi v stalnem tekmovalnem razmerju z monoteističnimi religijami. Katoliška cerkev se čuti ogroženo s strani moderne, zatorej katoliška Cerkev vodi obrambno držo do moderne. Eden od teh načinov je poudarjanje pokornosti vernikov, kar je še posebej velik problem v tranzicijskih deželah, saj sta se nekoč cerkev in komunističen pogled na družbo v tem dopolnjevala in vzgajala pokorne pripadnike družbe. Problematično je tudi izkoriščanje krščanskih naukov s strani nacionalnih držav, z namenom uveljavljanja nacionalnih interesov. Tipičen primer je tako pravoslavna cerkev, ki je izkoriščala vero v nasilju nad drugimi pri uveljavljanju lastnih nacionalnih teženj, predvsem v času vojne. Religiozno nasilje lahko poimenujemo tudi kot duhovno nasilje, saj posega tudi po človeški notranjosti, z namenom obvladovanja njegova mišljenja in zavesti. Žal pa se duhovno nasilje ponavadi razvije v hude oblike psihičnega, družbenega in fizičnega nasilja, v katerem cilj posvečuje sredstva. V zadnjem času religija postaja stvar osebnega prepričanja in stvar osebnega vodila posameznika. S tem mislim, da religijo sodobni človek ne razume več kot sklop verskih naukov, temveč se vse bolj nagiba na osebno doživljanje in interpretiranje religije.

2.3.3 Nasilje in Hare Krišna

Mnogi obsojajo gibanje Hare Krišna kot nasilno ravno zaradi kategorizacije novega religijskega gibanja, za katera so značilni in znani nekateri samomorilski napadi. Pri tem moram opozoriti, da gre tu za številne spore okolice z religijskimi gibanji, prav tako pa so spori tudi znotraj samega gibanja ob notranjih spremembah gibanj. Naj omenim sodni dan Templja ljudstev v Jonestownu, Ognjeni konec Davidovcev v Wacu, napad Vrhovne resnice na tokijsko podzemno železnico, prostovoljna smrt pripadnikov Nebeških vrat in mnoge druge. Hare Krišna je zaradi svoje drugačnosti in nepoznavanja spadala v nasilne religije. Nekateri še dandanes pravijo, da je to sekta. Za mnoge pomeni Hare Krišna pranje možganov. Gre za prepričanje staršev, ki so »izgubili« otroke na račun tega gibanja. Starši otrok, ki so prešli v versko gibanje trdijo, da so jim oprali možgane, da se nad njihovimi otroci vrši psihični teror in celo spolno nadlegovanje.

2.4 NRG ALI NOVA RELIGIJSKA GIBANJA

Na religijskem področju so v kontekstu družbene sekularizacije navzoče nove religije, ki so poznane pod imenom nova religijska gibanja (v nadaljevanju NRG). Žal med strokovnjaki ni enotnega časovnega razmejevanja med starimi in novimi religijami. Obstaja kar nekaj klasifikacij NRG, navezala pa se bom na Wallisovo klasifikacijo, ki se deli na:

- Svetu pritrjujoča NRG
- Za svet zavajajoča NRG ter
- Svetu prilagajoča NRG

ter na klasifikacijo Geralda Parsonsa, čigar kriteriji temeljijo na odnosu NRG do tradicionalnih religij. Njegova delitev se glasi:

- NRG, ki izhajajo iz verskih tradicij

- NRG, ki so manj povezana z neko tradicijo in gojijo sovražen odnos ter
- NRG, ki se ne opirajo na prejšnje tradicije.

Po Wallisu so za NRG, ki so za svet zavajajoča, značilni kritični pogledi na svet. Gre za prepričanje, da je s svetom nekaj zelo narobe, zato je potrebno korenito spremeniti. Tudi v ISKCON-u se govori o petih zlih sveta in sicer zaslužjenost telesa, družine, lastnine, znanosti in religiji kot golemu obredu. Parsons Mednarodno skupnost za zavest Krišne uvršča v prvo klasifikacijo, saj se ISKCON navezuje na starodavno tradicijo.

Značilnost NRG je njihova spremenljivost. Barkerjeva (1995) meni, da je vsako versko gibanje bilo nekoč NRG. Barkerjeva razpozna tudi, da so vsa NRG na svojem začetku praviloma majhna, reprezentacija populacije je atipična, gre za članstvo »prve generacije«, kar pomeni, da so si članstvo izbrali in niso bili vanj rojeni, značilnost je tudi nov sistem verovanj, vidna je izrazita razmejitev na mi-oni ter nazadnje še sovražna stopnja do NRG in obratno do obstoječega okolja. NRG, ki so se obdržala skozi zgodovino so bila deležna številnih sprememb. Spremenila se je struktura članstva, pojavil se je izziv druge generacije, spremenil se je način vodenja NRG, doktrinarni sistem postane bolj razdelan, spremenilo pa se je tudi mnenje okolja do NRG. Gibanja praviloma denar dobivajo od donacij, s prodajo raznih dobrin ali pa denar vlagajo člani, ki so v gibanje vključeni. Vodje gibanj so guruji, mesije, učitelji, preroki ali bogovi, člani pa so starostno različni ter prihajajo iz različnih demografskih in socialnih okolij.

3 RELIGIJSKA SKICA SRBIJE

3.1 SPLOŠNI IN ZGODOVINSKI UVOD

Religija kot taka je priročna za kulturni razvoj naroda, za medsebojno identifikacijo, še posebej je to vidno na Balkanu. Za nekatere pa je religija in pravoslavna vera način borbe. Povod ogroženosti izvira še iz zgodovinskih časov, recimo komunizma. Mnogi Srbi menijo, da so zaradi komunizma bili imenovani Jugoslovani, namesto Srbi. S tem pa je bil odvzet del identitete in nacionalnosti. Njihov ponos je bil zatrt. Po mnenju nekaterih je pravoslavno krščanstvo edina rešilna bilka, zaradi katere so ohranili svojo identiteto.

Za pravoslavno vero Srbi menijo, da je edina vera, ki se ni spremenila še od apostolskih časov, kar argumentirajo z zgodovinskimi dejstvi. Pravoslavje, kot ena izmed treh vej krščanstva, se je od katolištva ločilo po vzhodnem razkolu leta 1054. Ena večjih značilnosti je ta, da nima glavnega poglavarja, temveč ima vsaka narodna cerkev svojega patriarha. Deli se na Vzhodno in Orientalno pravoslavno cerkev, pri tem Vzhodna pravoslavna cerkev priznava vsa verovanja, ki so skupna krščanskim cerkvam, Orientalna pa priznava le prve tri ekumenske koncile. Pravoslavje je beseda, ki pomeni pravilno čaščenje boga. Glede na verovanje, da se le s to vero pravilno časti boga, sklepam, da od tu izvira nasilje do ostalih ver, poleg političnih in zgodovinskih vzrokov. Srbska pravoslavna cerkev je ena od samostojnih (avtokefalnih) pravoslavnih patriarhij, ustanovil pa jo je Sveti Sava. Za Srbsko pravoslavno Cerkev je značilno, da v verskih zadevah še vedno uporablja julijanski koledar, zato so srbski prazniki praviloma trinajst dni pozneje kot ustrezni prazniki v Rimskokatoliški Cerkvi in v nekaterih drugih pravoslavnih Cerkvah.

3.2 SODOBNE RAZMERE OD DEVETDESETIH LET DO DANES

Z zlomom socializma so se mnoge religije začele soočati s problemi, saj so ljudje na njih gledali sumničavo. Devetdeseta leta so cerkve soočala z demografskimi spremembami, številni duhovniki pa niso bili vajeni ekonomskega in političnega vodenja. V Miloševićevi Srbiji je bil viden trend politizacije religije in hkrati religijska politika. V času devetdesetih let so se drastično spremenile geografske religijske meje, s tem pa so območja z več religijami postala prej redkost, kot pravilo. Religija je postala pomemben resurs za državno politiko na območju Balkana, s tem pa je prišlo tudi do reafirmacije konkretnih oblik nacionalizma, zaradi česar je tudi v Srbiji bila vidna politizacija religije in hkrati religizacija politike. Srbsko pravoslavje je sebe videlo kot glavnega zaščitnika zahodnih in južnih mej sveta, ki so bile ogrožene s strani drugih religij. Pravoslavne cerkve so se tako osredotočale na liturgijo, kot na nosilca etnične identitete. Matične cerkve so zamerile vdor tujih religij, saj so te izpostavljale svojo moč, izobraženost in finančno moč. Mamljive ponudbe tujih verskih gibanj, so krepko omajale vernikovo mnenje o tradicionalnih verah. Tradicionalna cerkev gleda na vdor tujih ver, kot na konkurenco, saj ponujajo vse tisto kar najmočnejša cerkev ni mogla. ISKCON je tako po mnenju tradicionalne cerkve vabil svoje pristaše s hrano, saj so pogosto hranili ljudi na vojnih področjih, saj so bili ti izstradani in podhranjeni.

3.2.1 Vpliv vojne

Mnogi kritiki menijo, da sta Srbija in SPC delovali proti modernizaciji. Prepričanje, da so Srbi v vseh vojnah bili stradajoči narod, je v veliki meri vplival na delovanje SPC v zadnji vojni na Balkanu. Ogroženost Srbov pod turškimi osvajalci leta 1389, prva in druga svetovna vojna in nazadnje vojna na Kosovu leta 1999 je privedla SPC do tega, da se je želela obraniti vsega zla, zato se je poistovetila z branjenjem srbstva in pravoslavja. Velja, da so v vseh vojnah Srbi branili pravico do življenja, nacionalno in versko identiteto. SPC se je iz marginalnega ozadja družbenih in političnih dogodkov premaknila v ospredje v času nacionalističnega vala v Srbiji. V začetku spopadov med Hrvati in Srbi je pravoslavni škof Lukijan oborožene napade hrvaške policije v

Pakracu označil kot zlorabljanje Srbov in skrunitev pravoslavnih cerkva. Kmalu zatem je pozval Srbe naj maščujejo pretekle zločine in preprečijo ponovno zatiranje Srbov, hkrati pa je SPC pošiljala svoje visoke dostojanstvenike na Hrvaško in v Bosno, da bi branili srbsko ogroženost. Dve leti pred zadnjo vojno je SPC pomagala v rehabilitaciji Miloševićevega nacionalističnega programa, ki pa je bil usodnega pomena v vojni, ki je sledila. Vojno, ki jo je vodil Milošević, je SPC odobraval, s tem ko je poistovetila srbstvo, verstvo in nacionalnost. Zločine, ki so jih izvajali Srbi nad drugimi narodi (Hrvati, Bošnjaki in Albanci), je cerkev razlagala v okviru samoobrambe, hkrati pa je vodila dobre protokolarne odnose z islamsko in katoliško cerkvijo. Mnogo srbskih pravoslavnih duhovnikov se je prostovoljno pridružilo srbskim vojnim enotam, nekateri visoki predstavniki SPC (patriarh Pavle in drugi) pa so se večkrat srečali z vojnim zločincem Željkom Ražnatovičem Arkanom in njegovo paravojaško enoto, katero pa je blagoslovil celo škof Lukijan. Do prvega zasuka pride leta 1994, ko cerkev izrazi javno nestrinjanje nad Miloševićevim embargom nad bosanskimi Srbi. Kljub temu, pa je leto kasneje ponovno podprla Miloševićovo politiko. Odnosi med SPC in vodilnimi v državi so se leta 1996 ohladili, ko so se pojavili številni mestni protesti, ki so nastali zaradi nepravilno izvedenih volitev. Dobri odnosi med SPC in Miloševićem so bili dokončno prekinjeni leta 1999 v vojni na Kosovu. Cerkev je obsojala Miloševića, saj jo je le ta izključil iz sodelovanja pri tako važnem vprašanju, kot je bil mir na Kosovu. Ozemlje Kosova je za SPC veljalo kot sveto ozemlje, zato jo je zmaga NATO-a tako prizadela. Tako je javno obsodila Miloševića, da je izdal srbske interese. Ankete javnega mnenja, ki so bile izvedene v tistem času, so pokazale, da je več kot dve tretjini državljanov izgubilo zaupanje v SPC. Kljub temu pa je SPC uspelo ponovno uveljaviti svojo moč, ne da bi kdajkoli javno govorila o zločinih in svojem deležu v vojni. Cerkvi se počasi vrača odvzeta zemlja, s tem se veča njena finančna moč in ponovni vpliv na vodilne v državi.

3.2.2 Zakonska ureditev

Ustava v Srbiji dovoljuje versko svobodo, vendar pa zakon omejuje pretirano izražanje le te. Zakon o cerkvi in verski skupnosti ustvarja razlike med verskimi skupinami, tudi manjšinskimi, saj zahteva ponovno registracijo. Mnoge verske skupine, so nekoč že bile priznane, vendar pa se

morajo kljub temu ponovno registrirati. Srbija nima državne religije, vendar pa zakon o cerkvi in verski skupnosti priznava sedem »tradicionalnih« verskih skupin. Te so SPC, rimokatoliška cerkev, slovaška evangelistična cerkev, reformatorska krščanska cerkev, evangeličanska cerkev, islamska skupnost in jevrejska skupnost. Zaposleni pripadniki drugih verskih skupin (izven SPC) imajo pravico prostega dneva v času verskih praznikov. V kolikor verska skupnost ni registrirana se srečuje s težavami, kot so odprtje bančnega računa, prodaja in nakup nepremičnin in tiskanje lastne literature. V registracijo verske skupine je vključena matična številka, popis pripadnikov, najmanj 100 članov v skupini, status skupine in kratek opis delovanja in verskih ciljev, hkrati pa nobena na novo registrirana verska skupina ne sme vsebovati že uporabljeno registrirano besedo. Ministrstvo za vere še naprej nasprotuje registraciji nekaterih »netradicionalnih« verskih skupin, med njimi je tudi Hare Krišna in pa tudi nekatere pravoslavne cerkve, kot je črnogorska.

3.3 MIMIKRIJA V DRUŽBAH TRANZICIJE

Na ozemlju bivše Jugoslavije je padeč komunizma povzročil spremembo družbenega okolja. V času od leta 1991 do 1995, ko je razpadla Jugoslavija, je bila religija na različne načine vpletena v samo dogajanje in socialno spreminjanje. Če se je religija v osemdesetih naglo vzpenjala na omenjenem območju, je v devetdesetih skupaj z nacionalizmom uporabila sile za vojne namene. Gre za mimikretično izrabljivost religije.

Kaj je pravzaprav družbena mimikrija? »Pojem označuje raznovrstna pretvarjanja, katerih izvajalec je človek. Človeška mimikrija se odigra v okvirih mimikretičnih odnosov, skozi mimikretične akcije med mimikom in operatorjem« (Smrke v Assman 2008: 334). Ločimo tako napadalno kot obrambno mimikrijo. »Religijska mimikrija je tista človeška mimikrija, ki se pojavlja na religijskem področju« (Smrke 2002). Vsi akterji (mimiok, operator in model) so vpleteni v religijo. Cilji, ki zadevajo omenjeno mimikrijo so različni, zadevajo napadalne, ogrožajoče ali pa nedolžne sfere družbene akcije. V religijah so mimikretične akcije rezultat družbeno zgodovinskega razvoja religije. V svetovnih religijah pa poznamo tudi drugo plat zgodbe in sicer kritiko mimikrije znotraj religij in v zunanjem svetu.

3.3.1 Vojaška mimikrija v družbah tranzicije

Padec komunističnega obdobja je povzročil relativno hitre spremembe na ozemljih, zato je potrebno razumeti obdobje mimikrije v socialističnih in predsocijalističnih družbah, da bi lahko razpredali o mimikretičnem dogajanju v družbah tranzicije, kar pa žal Proctor ne dovoljuje. Naj omenim le, da je religijski model v tem času zajemal simulacije in disimulacije obnašanja, ki so bili v skladu s cerkvenimi pričakovanji v predsocijalističnih časih. Drugi pomembni faktor, poleg religije v družbenih mimikrijah, je mimikrija politike, ki poudarja cerkveni model za nacionalnega. Primer takšne mimikrije je Radovan Karadžić, ki se je v začetku devetdesetih redno pojavljal v cerkvah in v družbah pravoslavne duhovščine. Mednarodno javnost je s svojimi dejanji prepričeval, da ima njegova vojaško politična dejavnost višji cilj. V času vojne, ki je spremljala razpad Jugoslavije, so bile vidne mimikrije, ki so izražale povezovanje nacionalno/etnične in religijske pripadnosti v smislu »Srb je pravoslavac«. Potem nadalje je značilen desekularizacijski trend, saj so sociologi zabeležili porast religijskih statistik, ki so nakazovala, da so sekularizirana okolja postala pretežno verska. Pomemben kazalec je tudi dejstvo, da so nacionalistične organizacije v svojem delovanju uporabljale verske izgovore, saj od cerkva niso bile deležne nikakršnega odpora. Tako je tudi vodstvo srbske pravoslavne cerkve (SPC) s pomočjo sklicevanja na religijo, legitimiziralo projekt Velike Srbije, hkrati pa je vodstvo SPC vodje vojaških operacij povzdigovalo in jih primerjalo s svetimi osebami srbske zgodovine. Voditelja Karadžić in Mladić sta tako svoje delovanje predstavljala kot versko poslanstvo. Vidimo lahko, da je religija in z njo versko prepričanje lahko vzvod, povod ali izgovor za razna nasilja v družbah. Kljub temu, da religija uči o ljubezni in strpnosti, lahko že v svetem pismu zaznamo povedi, ki napeljujejo na nasilje. Religija, kot močna identifikacijska sila v družbah ima dvojen vpliv. Menim, da ima moč integracije, kot tudi moč rušenja družbe. Je priročna za tolažbo, kot tudi za sovraštvo. Njeno dvojno naravo, pa smo ustvarili mi, ljudje, z drugimi družbenimi mehanizmi. Razvoj in spreminjanje religije skozi zgodovino ter sama zgodovina in z njo pogojene vojne, pa so na ozemlju Srbije pustile še danes viden pečat v odnosu do drugih verskih prepričanj. V nadaljevanju bom predstavila gibanje Hare Krišne v Srbiji ter odnos Srbov do omenjene verske skupnosti.

4 HARE KRIŠNA

4.1 NASTANEK IN RAZVOJ

International Society for Krishna Consciousness (ISKCON) ali bolje poznana Mednarodna skupnost za zavest Krišne, je eno izmed najbolj izrazitih in poznanih duhovnih gibanj na Zahodu v zadnjih desetletjih, ki spoštuje starodavno indijsko tradicijo. Verska skupnost ISKCON je povezana z vejo hinduizma, ki ima najmanj 2 središnji »sveti knjigi«. Skupni doktrinarni imenovalec hinduizma je težko določljiv, zato je mnogi religijo vidijo kot grozd med seboj povezanih religij. Versko gibanje Hare Krišna svoje izvore postavlja v čas, ko je živel veliki religijski reformator Čajtana, znan kot ustanovitelj guadijskega vajšnovizma, mnogi pa svoje korenine zapisujejo v čas pred pet tisoč leti, ko naj bi v človeški podobi živel bog Krišna. Bog Krišna obstaja v treh aspektih. Prvem aspektu pravimo brahman, drugemu paramatama, ki zaznamuje nad-dušo in tretjemu aspektu pravimo Bhagavan, ki zaznamuje izvorno osebo. Predno pa nadaljujem, bi želela opozoriti na sam problem terminologije. V slovenskem jeziku še ne poznamo jezikovnega izrazoslovja za nekatere indijske izraze, poleg tega pa so nekateri izrazi poslovenjeni iz angleščine. Tudi sama se bom v svojem delu držala predvsem izrazov, ki so bližje našemu razumevanju in pisanju. Drug terminološki problem se pojavi že pri samem poimenovanju pripadnikov gibanja Hare Krišne. Ti so označeni kot krišnovci, harekrišnovci, pa tudi bhakte. Tretje metodološko opozorilo pa se nanaša na enačenje gibanja Hare Krišna ter Mednarodne skupnosti za zavest Krišne (ISKCON). ISKCON je veja gibanja Hare Krišna, medtem ko je v samo gibanje Hare Krišne poleg pripadnikov ISKCONA vključena tudi populacija guadijske vajšnave. Vajšnavizem je pravzaprav nauk o Bogu, ki uči resnično duhovnost. Če je religija usmerjena na izvrševanje ritualov, potem lahko rečemo, da je duhovnost usmerjena v zadovoljevanje Boga in njegovih potreb. Tudi Vašnjavska duhovna tradicija pozna ritual, vendar pa so ti namenjeni izključno širjenju duhovnosti, poleg tega pa je edina tradicija, ki aktivno uči o nauku samospoznanja, preko katerega je moč doseči spoznanje Boga. Vajšnavska verska skupnost, je mnogo kje označena s terminom novo religijsko gibanje (NRG), saj je bila kot organizirana skupina ustanovljena šele leta 1966. Med NRG uvrščamo religijske skupine, ki »so se pojavile v današnji obliki po drugi svetovni vojni in so religijske v

tem smislu, da ponujajo religijski ali filozofski svetovni nazor, ali pa ponujajo način za doseg kakega višjega cilja (kot npr. transcendentalno znanje, duhovno razsvetljenje, samospoznanje ipd.). Termin tako uporabljamo za označevanje skupin, ki svojim članom nudijo dokončne odgovore na osnovna vprašanja (življenjski smisel, posameznikovo mesto v svetu ipd.)« (Baker 1984: 145). Gibanje Hare Krišna časti omniprezentnega boga Krišno, eno izmed pomembnejših obdobij pripadnikov Hare Krišna pa je čas vedске civilizacije, bolje poznan kot čas vedizma. Hinduizem temelji na Vedah, množici spisov, ki so nastale v prazgodovinskem času. Osnovne štiri Vede pa naj bi nastale v drugem in prvem tisočletju pred našim štetjem. Gre za zbirko, ki je zapisana v sanskritu, ki so se izvorno prenašale po ustnem izročilu, kot pravi drugi del Šrimad Bhagavatama, pa jih je modrec Šrila Vajsadeva, znan tudi kot literarna inkarnacija boga kasneje tudi zapisal. Vede, ki so razdeljene v štiri zbirke vključujejo himne in mantrе, ki so se pojavile z izdihom boga. Najpomembnejša zbirka se imenuje Rigveda, sledi ji Samaveda, tretja se imenuje Jažurveda in četrta Atharvaveda. Dopolnitev k vedam predstavljajo Aranjake, ki so nastale okoli leta 600 pred našim štetjem, zadnjo dopolnitev k vedam pa predstavljajo Upanišade, ki vključujejo filozofsko-religiozne razprave ter smrti, ki označujejo zapise iz različnih obdobij, v katerih so navodila in pravila za vsakdanje življenje. V obdobjih od leta 200 pred našim štetjem do 200 našega štetja nastanejo tudi etični kodeksi ter epska pesnitev Ramajana. Pripadniki Hare Krišne poudarjajo, da njihova religija temelji na Vedah, čeprav s tem izrazom mislijo predvsem na Bhavad-gito in Šrimad Bhavagatam in ne toliko na zgoraj omenjene štiri Vede. Kljub temu pa ne morem mimo hindujskih bogov, ki igrajo pomembno vlogo v samem verskem prepričanju. Med najpomembnejše sodijo Višnu (ohranjevalec univerzuma), Brahma (stvarnik univerzuma) in Šiva (uničevalec univerzuma). Na kratko bi se ustavila še na verovanju pripadnikov gibanj Hare Krišne. Narava vrhovnega boga je v gibanju Hare Krišna razložena po personalistični filozofski smeri. Gre za verovanje, da je »Bog oseba, ki prebiva v svojem kraljestvu in je znan pod različnimi imeni« (Črnič 2005: 29). Pripadniki gibanja verujejo v večni krog življenja oziroma cikličnega rojevanja in smrti. Temu pravijo samsara, ponovno rojstvo pa poimenujejo reinkarnacija. Po verovanju sta duša (atma) in telo ločeni entiteti, zatorej se duša kot neumrljiva entiteta lahko seli iz telesa v telo, odvisno od dejanj v obstoječem življenju. Ena izmed značilnosti verskega gibanja je tudi verovanje v karmo. Gre za univerzalen zakon dejanj in posledic.

Njihove religijske doktrine se nanašajo na:

1. Nastanek in evolucijo sveta
2. Organizacijo in strukturo družbe
3. Individualno napredovanje
4. Štiri življenjske cikle ter
5. Zakon karme in ponovnega rojstva

Gibanje Hare Krišna ima izjemno kompleksen teološki in filozofski verski sistem, ki zadeva vsa področja človekovega življenja. Bistvo vsakega posameznika je njegov resnični »jaz« ali duhovna duša, ki biva v telesu. Vsako živo bitje je kvalitativno enako bogu, s tem pa je označena njegova večnost, vednost in blaženost. Predstavniki Hare Krišne se molijo preko petja oziroma mantranja. Gre za besede Hare, Krišna in Rama, s katerim prodirajo v sloje nesnage v karmični masi vsakega telesa. Mantranje je hkrati najučinkovitejše sredstvo za vzpostavljanje permanentne zavesti in čiste ljubezni do boga Krišne. Tako, kot v drugih religijah, je tudi v religijskem gibanju Hare Krišne cilj doseči stalno zavedanje boga. H karmični čistosti, katero sem pred kratkim omenila, pripomore tudi prehrana, ki je strogo vegetarijanska. Predstavniki gibanja Hare Krišne se poleg naštetega držijo tudi štirih strogih načel, ki so nujni pogoj za dosego čistosti duše:

1. Načelo usmiljenja, ki prepoveduje uživanje mesa, jajc in rib
2. Načelo strogosti, ki prepoveduje uživanje opojnih substanc
3. Načelo čistosti, ki se nanaša na spolno občevanje, ki je dovoljeno le v zakonski zvezi ter je namenjeno zgolj in samo za reprodukcijo
4. Načelo resnicoljubnosti, ki prepoveduje igranje na srečo in špekulacije z denarjem.

Obredje, ki zadeva čaščenje božanstev poteka v templju ali pred hišnim oltarjem, k temu pa sodi tudi romanje k svetim mestom in svetim rekam. Tudi oblačila omenjenega gibanja so drugačna,

kot smo jih navajeni v krščanstvu. Oblačila za ženske se imenujejo sari, oblačila za moške pa dhoti. Ženska oblačila so pisanih barv, moška pa zaznamujeta oranžna ter bela barva žafrana. Oranžna barva zaznamuje duhovnega učitelja, bela pa osebo, ki živi družinsko življenje. Moški so prepoznavni tudi po obritih glavah, na temenu pa imajo čop las, ki nakazuje na »ognjeni plamen«. Poleg obleke jih zaznamuje tudi na čelu narisani znak, imenovan tilak, katerega si narišejo s sveto glino. Način življenja se dogaja v okviru sistema varnašrama-dharme. Gre za sistem, v katerem vsak posameznik pripada enem od štirih družbenih slojev, ki so določeni s posameznikovimi nagnjenimi in sposobnostmi. Poleg tega pa vsak posameznik pripada tudi enem od štirih osebnih duhovnih rodov, odvisno od starostne stopnje posameznika. Obstajajo manjše razlike med iniciranimi in neiniciranimi posamezniki, vendar se na tej točki ne bi preveč zadrževala zaradi prostorske stiske. Mnogo pripadnikov gibanja Hare Krišne se srečuje s številnimi težavami družbe in okolja, saj s svojo drugačno filozofijo, verovanjem in zunanjostjo zbujejo raznovrstne reakcije. Poleg tega se jih drži zgodovinski negativni prizvok, h kateremu so pripomogli tudi mediji. Gibanje je bilo ponekod sprejeto, ponekod zatrto in napadeno. S kakšnimi težavami pa se predstavniki Hare Krišne srečujejo v Beogradu ter kakšen odnos imajo Srbi kot ponosen pravoslavni narod do njih, bom podrobneje opisala v nadaljevanju.

4.2 SEKTA ALI NRG?

Za razliko od slovenskega prostora, v katerem je versko gibanje za zavest Krišne označeno kot NRG, je na ozemlju Srbije tretirano kot sekta. »Sekta je verska skupnost, ki se je odcepila od kake že utrjene verske skupnosti, cerkve« (SSKJ). Večinoma je označena slabšalno in je pogosto v sporu z ostalimi verskimi skupnostmi. Gre za deviantno religijsko organizacijo, ki vsebuje tradicionalne prakse in verovanja ter se oblikuje, kot stranski produkt neke že obstoječe religije. V kolikor za sekto velja, da je nastala z odcepitvijo od matične skupine, potem za Vajšnavizem ne more veljati, da je sekta, saj je to izvorno duhovno gibanje. Kadar pa za sekto rečemo, da se je formirala znotraj neke večje skupine na osnovi razlik v verovanju in praksah, potem lahko rečemo, da je ISKCON sekta, saj je formiran znotraj izvorne vajšnavistične skupine. Tovrstno razmišljanje pa privede do tega, da je celoten svet sestavljen iz sekt - v krščanstvu poznamo veje

pravoslavja, katoliške cerkve, baptiste in druge. Če za sekto velja, da ima elitističen pogled na sebe, v primerjavi z drugimi skupinami in sebe vidi kot edine in prave, in če vsako versko gibanje za sebe trdi ravno isto, mar lahko trdimo kaj spada pod sekto in kaj ne? Glede na to, da se vsako versko prepričanje obravnava, kot edino pravo, menim, da so sekte označene kot sekte le zaradi manjšega števila članov in krajše dobe delovanja. Kaj populacija Srbov meni o Hare Krišni bomo videli nekoliko kasneje. Za sekte je značilen ekskluzivizem, poleg tega pa trdijo, da so edine, ki imajo dostop do sredstev zveličanja. Njihova samoidentifikacija temelji na izbranosti in tako neoporečnosti. Sekte so vezane na ostre prepovedi Biblije, s tem pa je delovanje trdno in zasidrano.

Drug pomemben termin, ki ga je potrebno definirati in ločiti od ostalih terminov, je kult. Izraz kult je velikokrat različno ali napačno razumljen. Izvira iz latinske besede cultus, ki pomeni oboževanje. Ravno zaradi izvornega pomena besede lahko kult pripišemo vsem svetovnim religijam, saj gre pri vseh za oboževanje Boga. Vendar pa je termin pridobil nov pomen in s tem tudi etiketo v svetu. Poznani so nam trije pomeni definicije besede kult. Teološki pomen, kot ga navaja tudi Oxfordov slovar angleškega jezika, zavzema definicijo »oboževanja/izkazovanja nekemu božanskemu bitju ali bitjem«. Slovar slovenskega knjižnega jezika navaja sledečo definicijo: »izkazovanje časti z molitvami ali obredi«, popularni pomen besede ali kot ga navajajo protikulturalna gibanja, pa za kulte pravi, da so nevarna religijska skupina, katero ponavadi vodi karizmatični vodja in katera uporablja poleg drugih psiholoških pritiskov na člane, tudi pranje možganov.

4.3 HARE KRIŠNA V SRBIJI

Glede na to, da sem nekaj o samem gibanju in Srbih kot narodu že pisala, ter glede na to, da je zelo malo dostopne literature na omenjeno temo, sem to poglavje zastavila na podlagi nekaj člankov iz srbskih revij ter na podlagi intervjuja z Milošem Blanušem (Madhvamuni), ki je eden vodilnih v gibanju Hare Krišne v Srbiji. Do njega sem prišla preko slovenskega predstavnika Uroša Lebarja (Urukama), ki me je hkrati predstavil tudi Bir Krishne Goswamiju, ki je ravno v

času mojega raziskovanja predaval v Ljubljani. Z obema predstavnikoma sem opravila intervjuje, vendar pa je za mojo diplomsko nalogo bolj v poštev prišel intervju z g. Blanušem.

4.3.1 Začetki verskega gibanja Hare Krišna v Srbiji

V Srbiji se je resno začelo govoriti o gibanju Hare Krišna v osemdesetih letih, čeprav so zametki obstajali že v sedemdesetih letih. Osemdeseta leta so veljala za zlata leta gibanja v Srbiji, saj so pripadniki gibanja lahko javno nastopali in imeli koncerte po ulicah Beograda. V tistem času so bili koncerti bolj obiskani, kot pa sam koncert popularnega pevca Bajage. Na koncertih se je igrala indijska glasba, jedla vegetarijanska hrana, hkrati pa so se odvijala razna predavanja in izobraževanja o gibanju in indijski filozofiji. Koncertov so se udeležili mnogi obiskovalci z namenom, da bi se družili in ne priključili gibanju. V tistem času so se sestajali in opravljali verske prakse v hramu, kasneje pa so se morali zaradi napadov preseliti. Leta 1989 so bili prvič registrirani kot verska skupnost, zaradi česar so njihova vrata bila končno odprta za vse. Z leti, vojno in menjavo vodilnih v državi, so se tudi pri gibanju Hare Krišna začele dogajati težave.

4.3.2 Devetdeseta leta

Z menjavo vlade je stopil v veljavo nov zakon, ki je narekoval novo registracijo verskih skupin v Srbiji. Predstavniki gibanja Hare Krišna so ponovno predali zahtevo, katero razrešitev čakajo še dan danes. Predpogoj za registracijo verske skupine je bilo zbrati več kot 200 podpisov, katere so člani gibanja Hare Krišna zbrali, a jih vseeno niso registrirali, saj vodilni še vedno iščejo razloge in pomanjkljivosti gibanja. Za samo versko skupnost to predstavlja težavo, saj jim tako ni omogočeno bančno poslovanje. Leta in leta se »sprehajajo« od verskih do političnih mogotcev, ki so predlagali registracijo v kateri ne morejo opravljati verskih ritualov.

V obdobju pred vojno, cerkev ni bila tako močna, z vojno pa se je začela zbuhati nacionalna zavest, zaradi katere je vse več ljudi postajalo vernih in začelo redno obiskovati cerkev. Verske skupine in gibanja, ki izvorno niso iz pravoslavnih korenin so tako postajale sovražnik številka ena v Srbiji. Mnoge izmed njih so označili za sekte, Hare Krišna pa je veljala za najhujšo sekto

na ozemlju Srbije. Začeli so se vrstiti številni napadi na neortodoksna verska gibanja. Hare Krišna je utrpela številne fizične in verbalne napade. Bili so prisiljeni zapustiti hram, v katerem niso bili več varni ter opravljati verske rituale skrivaj v domačih hišah pripadnikov gibanja.

4.3.3 Pravoslavlje v odnosu do Hare Krišne

Nasilje, katerega žene pravoslavna vera je več vrst. Razne religije v Srbiji so poimenovane kot sekte in kulti, za katere na srbskem ozemlju po vseh vojnah, diktaturah in ekonomskih krizah ni prostora. Poleg fizičnih napadov je preko interneta moč zaslediti mnogo srbskih forumov, v katerih razglabljajo o sektah, »informirajo nevedneže« ter širijo nestrpnost do drugačnih. Tak konkreten primer je ravno Hare Krišna poimenovana kot sekta boga Višne. Beseda Krišna v dobesečnem srbskem prevodu pomeni mračen, temen. Sami navajajo mnogo absurdov v veri Hare Krišna, eden izmed takšnih je reinkarnacija, pri kateri naj bi vsaka oseba popravila pretekle napake in preko slabih ter dobrih del prišla na status quo. Pri samih reinkarnacijah se ljudje ne spominjajo preteklih življenj, zato se ljudje sprašujejo, kako potem popraviti napake iz prejšnjega življenja. Srbi ne sprejemajo askeze, načina življenja, pobritih glav, način doseganja ekstaze je za njih bolan in tako naprej. Hare Krišno povezujejo tako tudi s pedofilijo in homoseksualnostjo, za katere ravno tako ni prostora v veri in družbenem življenju v Srbiji. Dva argumenta, ki prevladujeta pri nasprotnikih Hare Krišna v Srbiji sta naslednja: Keith Ham, ki je širil vero v Ameriki, je pristal v zaporu zaradi štirih najdenih trupel blizu hrama, znani pa so tudi umori pravoslavnih duhovnikov s katerimi naj bi bili povezani pripadniki Hare Krišna.

4.3.4 Napadi na gibanje Hare Krišna v Srbiji

Napadi, ki se vršijo na verska gibanja, ki so v manjšini, so dobro poznana po celem svetu. Sprva se je za takšna gibanja govorilo, da nad pripadniki izvajajo tako imenovano pranje možganov, povzročajo razpad družin in zlorablajo otroke. V času raziskovanja sem prišla v stik z novinarko Ljiljano Zurovac, ki je v svoj čas živela v Beogradu in živela v templju ter ustvarjala razne oddaje o Hare Krišni, vendar pa zaradi osebnih razlogov ni želela sodelovati pri moji diplomski

nalogi. Velik vpliv na etiketiranje verskega gibanja Hare Krišna so imeli in še vedno imajo mediji, ki jih večinoma zanimajo pikantne zgodbe in dogodki, ki pritegnejo bralce, protikulturna gibanja pa širijo neresnice o manjšinskih religijah na nekem ozemlju. Zaradi tovrstnih strašnih novic, je tudi vlada države prisiljena delovati in eden najučinkovitejših načinov zatiranja manjšinskih religij je onemogočanje registracije.

O samih napadih na versko gibanje Hare Krišna sem zasledila kar nekaj člankov, hkrati pa sem za nekatere izvedela preko intervjuja z gospodom Blanušem, ki je večkrat podal intervjuje v preteklih letih za srbske časopise in navajal razne negativne naslove o verskem gibanju, kot je Hare Krišna, državni sovražnik številka 1. Takšni in podobni naslovi so imeli za rezultat negativen odnos družbe do gibanja Hare Krišne v Srbiji, poleg tega pa so izzvali napade družbe in države na njih. Opisal je dogodek, ki se je zgodil leta 1993, ko so se neko nedeljo zbrali v hramu in preživljali verski dan. Okoli 6 oseb je vstopilo v hram, se sezuli, kot je to navada vernikov Hare Krišna, in začeli streljati ter razbijati po hramu. Ko je po incidentu prišla policija, ni bilo storjeno ničesar v smeri prijetja storilcev. Hkrati omenja tudi napad na osebo iz Jagodine, ki je bila napadena kar petkrat. Z noži so jo prebodli dvanajstkrat, na čelo pa so ji vrezali križ. Oseba je preživela, vendar pa tudi v tem primeru policija ni storila ničesar. Le mediji so obširno pisali o incidentu, saj je bila zgodba atraktivna za bralce in, nenazadnje, tudi za dvig tiraža. Po kar nekaj napadih na njih, so mediji vsakršen incident, ki se je zgodil pripisali njim. V članku »Član Hare Krišne se je zažgal«, so mediji pisali o osebi, ki se je zažgala in v čigar hiši so našli literaturo o Hare Krišni. Oseba ni bila član gibanja, vendar pa so kljub temu posplošili in senzacijo pripisali verskemu gibanju Hare Krišna. Po mnenju g. Blanuša, je bila to oseba, ki mentalno ni bila zdrava, in ki je morda nekoč na ulici kupila knjigo iz čistega zanimanja o verskem gibanju. V tistem času so se otroci v šolah učili o verah in v nekem učbeniku je celo pisalo, da je Hare Krišna najbolj nevarna sekta, ki šteje 10.000 članov, pa čeprav jih je v Srbiji le nekaj sto, poleg tega pa je po šolah hodil inšpektor, ki je predaval o sektah. Zanj so bile sekte vse vere, ki niso bile pravoslavnega izvora. Televizijski mediji so ravno tako doprinesli k nestrpnosti do manjšinske vere v Srbiji. Hare Krišno so primerjali z Munovo sekto, tako se je tudi omenjenega gibanja prijel termin »sekta«, poleg tega pa je pred leti bila oddaja, v kateri so bile tri osebe proti gibanju Hare Krišne in ena oseba, ki je bila član gibanja. Prikaz gibanja pa je bil nerealen in neresničen.

4.3.5 Kamp gibanja Hare Krišne

Čeprav so v današnjih časih napadi na gibanje Hare Krišno bolj poredki, so mi vseeno mnogi svetovali naj raziskavo izvedem kolikor se le da prikrito, saj nikoli ne veš, koga boš na ulici srečal. Ko sem o tej temi spregovorila z gospodom Blanušem, se je strinjal, čeprav on osebno ni nikoli imel težav z napadalci. Beograd še ni pripravljen sprejeti raznolikost v popolnosti tako v religiji, kot tudi v spolni usmerjenosti in nacionalizmu. Ravno iz teh razlogov predstavniki omenjenega gibanja svoj vsakoletni kamp organizirajo v Vojvodini, na Fruški gori. Z njim so začeli pred več kot desetimi leti, danes pa se kampa udeležuje ogromno število ljudi iz celega sveta. Kamp poteka deset dni, v tem času pa se odvijajo seminarji, predavanja, koncerti, psihološke in druge delavnice. Težav z napadi v kampu še niso imeli, velja pa, da je Vojvodina veliko bolj odprta za raznolikost, kot pa Beograd. Razlog da je temu tako, je po mojem mnenju mentaliteta tam živečih prebivalcev, na katero pa ima precej vpliva tudi raznolika demografska karta Vojvodine. Tam že stoletja skupaj živijo Srbi, Madžari, Slovaki, Romuni in še nekaj drugih narodov (med njimi tudi Slovenci).

5 SKLEP

V diplomski nalogi sem skušala predstaviti odnos Srbov do verskega gibanja Hare Krišna ter hkrati obrazložiti razloge, ki so vplivali na negativni odnos do drugačne vere. Skozi zgodovinska dejstva, intervjuje in pogovore z znanci, ki živijo v Beogradu, sem uspela sestaviti sliko odnosa ter odkod prihaja nestrpnost do drugačne vere. Glede na to, da je bilo osebnih pogovorov premalo, da bi lahko podatki bili relevantni za raziskavo, bi vseeno omenila ključne ugotovitve.

Večina mojih znancev, tako ženskega kot moškega spola, različnih starosti, ne odobravajo in ne sprejemajo verskega gibanja Hare Krišne, saj menijo, da v Srbiji ni prostora za drugačne religije. Vsi izprašani so prepričani, da je Hare Krišna sekta, ki je nasilna in škoduje okolju. Po kratki razlagi terminologije in zgodovine verskega gibanja, katerega sem poskušala razložiti v pogovoru, so ugotovili, da Hare Krišna ni sekta, kljub temu pa si nihče ne bi želel priti v stik z njimi. Ugotovila sem, da moji znanci premalo poznajo Hare Krišno, vedo le kar se je o njih govorilo ali pisalo v medijih. Od tu pa izvira nestrpnost do samih predstavnikov gibanja.

Poleg prebrane literature, sem ogromno podatkov dobila od gospoda Blanuša in Madvhe Muni das, s katerim sem opravila intervju. Z gospodom Blanušem sva se pogovarjala o delovanju Hare Krišne v Srbiji, njihovih začetkih in težavah s katerimi se srečujejo. Do verskega gibanja Srbi gojijo negativna čustva in mnenja. Hare Krišna je v Srbiji označena kot sekta, ki je bila deležna številnih nasilnih in agresivnih napadov. Obdobje pred vojno, je bilo za Hare Krišno »zlato obdobje«, saj so lahko mirno delovali po ulicah Beograda in s koncerti predstavljali svoja prepričanja. Ko se je Srbija znašla v vojni, so se tudi razmere do gibanja spremenile. Vpliv cerkve, politike, nacionalizem in mediji so ključno pripomogli in vplivali na nestrpnost in neodobranje verskega gibanja Hare Krišna. Po mnenju g. Blanuša se Srbi zaradi zgodovinskih dejstev, v katerih so bili mnogokrat oškodovani, bojijo vseh novih in drugačnih elementov. Vojna je močno okrepila nacionalno zavest, hkrati pa se je v vojnem obdobju drastično povečal procent pravoslavnih vernikov, kar nakazuje na zvestobo eni veri, hkrati pa nakazuje na nesprejemanje drugih ver, še posebej pa »sekt«. Danes se je situacija nestrpnosti rahlo umirila. Prebivalci počasi pozabljajo na vojno in zamere, hkrati pa so začeli živeti svoja življenja naprej. Srbija se odpira svetu, vendar zelo počasi in zelo previdno. Gibanje Hare Krišna v Srbiji pa se še

vedno srečuje s težavami. Zaradi nasilnih napadov na njihove predstavnike, so se umaknili z ulic Beograda, ostali pa so tudi brez templja, zato se srečujejo v privatnih hišah. Največja težava se pojavlja, ker niso registrirani kot verska skupnost, zato ne morejo delovati v popolnosti, ne morejo odpreti bančnega računa, še manj pa lahko opravljajo vse protokolarne dejavnosti. Gospod Blanuš je omenil tudi vsakoletni kamp na Fruški gori v Vojvodini. Gre za območje, ki je nacionalno bolj barvito, kot pa je sam Beograd, zato tam nimajo težav s prebivalci. Kamp je dobro sprejet in dobro obiskan iz celega sveta.

Žal je tako, da so Srbi še vedno v marsikaterem pogledu zaprti pred zunanjim svetom in pred drugačnostjo. Menim, da bi se odnos do gibanja Hare Krišna lahko spremenil, če bi k temu pripomogla politika in izobraževalna osveščenost. Strah imamo pred neznanim, zato rej menim, da bi Srbi morali na novo spoznati versko gibanje Hare Krišna, da bi ga lahko sprejeli in spremenili negativno mnenje o njih. Drugačnost ne bi smela zbujati občutka ogroženosti, avtomatičnega odpora ter agresivnega ravnanja. Potrebno bi bilo stopiti iz naučenih okvirjev in ponovno dati možnost drugačnosti. Srbija bi morala uzakoniti višje standarde človekovih pravic in gospodarskega razvoja. Zaščita lastne integritete naj se ne bi mešala s spoštovanjem človekovih pravic in svobodo bivanja.

6 LITERATURA

- Bhaktivedanta, Abhay Charan. 1993. *Srimad Bhagavatam: Drugi spev, Kozmična manifestacija*. Ljubljana: Skupnost za zavest Krišne
- Barker, Eileen. 2001. Kdo bo zmagal? Nacionalne in manjšinske religije v postkomunistični družbi. *Časopis za kritiko znanosti* 29 (202-203): 103–122.
- Bašić, Nedžad. 2005. The Balkans: from balance of power to balance of human welfare. *Rasprave i članci* 57(4): 413–448.
- Blagojević, Mirko. 2009. Revitalizacija religije i religioznosti u Srbiji: Stvarnost ili mit? *Filozofija i društvo* 2009/2: 97–117.
- Bulić, Vanja. 2003. Moje iskustvo s njima. *NIN* 2744, 31. julij. Dostopno prek: <http://www.nin.co.rs/2003-08/01/30060.html> (18. maj 2010).
- Čemerikić, Jovica. 2004. O sektama i kultima. *Časopis za društvene nauke* 04/2004: 459–461.
- Črnič, Aleš. 2002. Teorija in praksa definiranja religije. *Teorija in praksa* 38 (6): 1004–1016
- Črnič, Aleš. 2005. *V imenu Krišne: družboslovna študija gibanja Hare Krišna*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Davie, Grace. 2005. *Religija v sodobni Evropi. Mutacija spomina*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hanford, V. John III. 2007. *International religious freedom report 2007*. Dostopno prek: <http://belgrade.usembassy.gov/policy/reports/070918.html> (16. april 2010).

- Hollinshead, Graham in Mairi Maclean. 2007. Transition and organizational dissonance in Serbia. *Human relations* 60(10): 1551-1574.
- Kuburić, Zorica. 2006a. *Crkve i verske zajednice u Srbiji i Crnoj Gori*. Susret Kultura, zbornik radova IV. Dostopno prek: <http://www.ehons.org> (22. marec 2010).
- Kuburić, Zorica. 2006b. Verske zajednice u Srbiji i verska distanca. *Religija i tolerancija* 4(5): 53-70.
- *Blic*. 2007. Ponovno napadnut pripadnik Hare Krišna (5. julij). Dostopno prek: <http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/7562/Ponovo-napadnut-pripadnik-HareKrisna> (28. april 2010)
- Jassmann, Jan in drugi. 2008. *Religija in nasilje: eseji in razprave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede in Revija 2000.
- Jerotić, Vlade. 1999. *Vera i nacija*. Beograd: Ars Libri.
- Alabunović, Marko. 2008. Politika online. *Hare, hare, Srbijo*, (21. oktobar). Dostopno prek: <http://www.naslovi.net/2008-09-21/politika/ha-re-ha-re-sr-bi-jo/831751> (26. november 2009).
- Mamuzić, Olivera. *Religija na Balkanu, vera kao otpor modernizaciji*. Dostopno prek: <http://www.aimpress.ch> (15. julij 2009).
- Milošević, Đorđević Jasna. 2007. Primordialistic concept of national identity in Serbia. *Psihologija* 40 (3): 385-397.
- Moe, Christian. 2008. *Images of religious other. Discourse and distance in the Western Balkans*. Novi Sad: CEIR.
- Nedeljković, Saša. 2006. *Mit, religija i nacionalni identitet: Mitologizacija u Srbiji u periodu nacionalne krize*. Dostopno prek: <http://www.scribd.com/doc/30193777/Mit-Identitet-Religija> (10. julij 2009).

- Nikolić, Bratislav. 2007. *Hare Krišna u Srbiji*. B92. Dostopno prek: <http://www.b92.net> (10. julij 2009).
- Nikolić, Bratislav. 2009. Hare Krišna. *Časopis Fame*, 27.4.2009.
- Pavić, Vladimir. *Istine i zablude o Hare Krišna pokretu*. Dostopno prek: <http://www.plavidecak.org> (7. junij 2009).
- Povhe, Tadeja. 2007. *Kršćanstvo in Hare Krišna*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Simić, Konstantin. 2004. *Pojam i oblici religije, seminarski rad*. Univerzitet u Beogradu: Fakultet organizacionih nauka.
- Smrke, Marjan. 2000. *Svetovne religije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Smrke, Marjan. 2002. Stare vešče – nova luč: religijska oblike družbene mimikrije v pogojih družbene tranzicije. *Teorija in praksa* 39(2): 170–181.
- Tenjović, Marija. 2008. *Verske sekte – Hare Krišna*. Dostopno prek: <http://sekte-opasnostzacovecanstvo.blogspot.com/2008/09/verske-sekte-hare-krisna.html> (11. maj 2010).
- Velikonja, Mitja. 2003. *Mitografije sedanjosti: študije primerov sodobnih političnih mitologij*. Ljubljana: Študentska založba.
- Vrcan, Srđan. 2003. Religija i politika-simptomatični primjer bivše Jugoslavije devedesetih godina 20.stoljeća. *Republika* 20: 1–30.
- Đ.K. 2007. Male verske zajednice. Dostopno prek: <http://www.novinar.de/2007/09/10/male-verske-zajednice.html> (11. maj 2010).
- *Centar za Vedske studije-Zagreb*. Dostopno prek: <http://www.cvs-zagreb.org/> (17. april 2010).

- *Uradna spletna stran Skupnosti za zavest Krišne*. Dostopno prek:
<http://www.harekrisna.net/> (17. april 2010).

PRILOGA A: Intervju z Miloš Blanušem

Kako se dobivate?

Trenutno imamo mali hram v zasebni hiši, ki ni velika. Dobivamo se trikrat na teden, nedelja pa je glavni dan, t.i. sunday fest. V hiši ne pojemo na glas, zaradi okolice. Hiša stoji blizu centra mesta, tam tudi kuhamo in imamo predavanja, ob sredah in nedeljah. Ravno v tem času potekajo priprave za naš božič in pripravljamo postno hrano.

Kakšno življenje živite predstavniki Hare Krišne?

Jaz živim normalno življenje. Pred vojno smo imeli hišo s štirimi nadstropji, v kateri sem tudi sam živel okoli šest let. To je bil zlati čas našega obstojanja. Z vojno se je začela kriza tudi pri nas. Začela se je zbuhati narodna zavest, naenkrat so vsi postali pravoslavci, ki so redno obiskovali cerkev. Do leta 1992 smo imeli velike koncerte po mestu, ki so bili množično obiskani, celo bolj obiskani, kot so bili koncerti Bajage.

Koliko predstavnikov šteje vaša skupnost?

Vseh skupaj nas je nekaj sto, čeprav v nekem učbeniku piše, da smo najbolj nevarna sekta, ki šteje več kot 10.000 članov. Mnogo članov se je preselilo v tujino, ker so tam bolj svobodni in varni. V Srbiji ni možno živeti kot izključno Hare Krišna, tudi sam imam svoj lokal, katerega mi je zapustil oče.

S kakšnimi problemi se srečujete?

Osebno nimam težav z družbo. Lahko pa trdim, da imajo drugi člani oziroma njihove družine velik strah, da bi se razvedelo, v kateri veri so. Najbolj se bojijo za lastne otroke in tega, kaj bi jim lahko družba storila.

Ali ste kdaj demantirali vse negativne besede izrečene o vašem gibanju?

Poskušali smo kar nekajkrat. Pred leti je bila neka oddaja na Tv, v kateri ni bilo gosta iz Beograda. Po mojih informacijah niso vedeli, koga bi poklicali, čeprav so vedeli zame. Situacija je bila takšna, da so v oddaji imeli enega predstavnika Hare Krišne in štiri nasprotnike. Celotna oddaja ni bila enakopravno izpeljana. Med gosti je bil tudi inšpektor, ki se bori proti sektam i predava po šolah o njihovi nevarnosti. Vmes med oddajo so predvajali posnetek iz našega koncerta in predavali o sektah in satanih, ki mantrajo.

Kakšna je situacija danes in kaj je vaša največja težava?

Situacija se izboljšuje, vendar pa zdaleč ni tako, kot je v Slovenjii ali Bosni in Hercegovini. Naša največja težava je pridobiti registracijo za naše gibanje. V letu 1989 smo bili registrirani, potem pa je cerkev uveljavila zakon, da se morajo vse verske skupnosti preregistrirati. Pogoj je bil dvesto podpisov članov. Vse papirje in podpise smo tako odnesli na urad, kjer so nas zavrnili. Tu se začnejo naše težave, saj kot neregistrirana skupnost ne moremo opravljati vseh protokolov, hkrati pa nimamo svojega bančnega računa. Predlagali so nam, da odidemo na ministrstvo, kjer pa so nam povedali, da nas ne morejo registrirati kot versko skupnost, temveč kot »združenje občanov«, kar pa za nas ne pride v poštev. Tako se še vedno sprehajamo od cerkve do ministrstva in upamo na končno ugodno rešitev. Hkrati upamo, da se bo začel izvajati pritisk na vlado ter da bo na pomoč priskočila Indija. Naj omenim, da tudi na univerzijadi predstavniki Hare Krišne niso dobili prostora za molitev, medtem ko so vse druge verske skupine dobile.

Ko sem prišla v Beograd, so mi svetovali naj ne delam anket javno na ulici, češ da je nevarno. Kaj vi menite o tem in kakšne so vaše izkušnje?

Da, prav so imeli. Bolje je, da ne deliš anket po ulici, ker nikoli ne veš, na koga lahko naletiš. Sam nisem imel težav z ljudmi. Ponavadi so mi takoj odgovorili, da jih sekta ne zanima, po krajšem pogovoru pa so dejali, da imam morda prav, češ da nismo sekta.

Kaj mi lahko poveste o napadihna vaše gibanje?

Napadov je bilo kar nekaj. Skupina petih ali šestih oseb je neke nedelje vstopila v hram, se sezula in nato začela razbijati in streljati. Bilo je v času kosila, kar pomeni, da so poznali naš

ritual. Srbska radikalna stranka je tiskala plakate o sovražnikih Srbije, na katerih je bilo prvo mesto rezervirano za nas – Hare Krišno. Nato je dobro poznan primer iz Jagodine, kjer so eno in isto osebo napadli 5x. Nazadnje so jo zabodli 12x po telesu. Oseba je čudežno preživela, policija pa ni našla napadalca. Novinarji in časopisi so doprinesli svoj plus nasilju, saj se jim je šlo v veliki meri za senzacijo in v takratnem času so ogromno napadov pripisovali članov Hare Krišne. Eden izmed takšnih je bil članek o mentalno prizadeti osebi, ki se je zažgala v stanovanju. Ker so v stanovanju našli knjige o Hare Krišni, so časopisi pisali, da se je zažgal član Hare Krišne, čeprav ta oseba ni bila naš član.

Glede na to, da nimate spletne strani, kako pridobivate nove člane?

V bistvu nimamo neke strategije. Predvsem jih pridobivamo s predavanji, hrano ali koncerti. Niti sam ne vem, kako se vedno znova pojavljajo novi člani. Nekateri slučajno zvedo za nas, drugi imajo radi Indijo in se povežejo z nami, spet tretji slišijo za nas preko že obstoječih članov.

Kako pa ste vi začeli svojo pot?

Začel sem pri svojih 17-ih letih, ko sem odšel živeti v hram. Največji problem je bil s starši oz. z mamo, ki se je bala, da so mi oprali možgane. Bala se je, da me bodo izkoristili. Kljub vsemu je moja mama pokazala veliko mero razumevanja in celo nekajkrat obiskala hram, da se prepriča na lastne oči o realni situaciji. Večji problem ji je predstavljalo to, kako razložiti odhod sina v hram vsem znancem in družini. Sam sem potreboval kar nekaj časa, da sem se navadil na rituale in sprejel splošne smernice, kot je vegetarijanska hrana, molitev itn. Nekateri se hitro najdejo v teh ritualih, spet drugi ravno zaradi njih odidejo iz hrama in vere.

Za konec me še zanima, kakšna je situacija v Vojvodini?

V Vojvodini je vse veliko lažje, saj je to predel multietnične nacionalnosti. Vojvodina je mirnejše področje in ljudje so bolj sproščeni. Žal v Srbiji še vedno živi prepričanje, da so Srbi ogrožen narod in da so vsi usmerjeni proti njim. V Vojvodini je vse bolj sprejemljivo in lažje. Na Fruški gori na primer vsako leto organiziramo kamp, ki je zelo dobro obiskan iz vsega sveta. K nam v tem tednu prihajajo ljudje iz Srbije, Evrope in drugih delov sveta, celo iz Indije. Veliko se prepeva, predava in družijo.

PRILOGA B: Intervju z uradnim predstavnikom ISKCON Srbija, Madhva Muni das

Za začetek, kaj lahko poveste o začetkih Hare Krišna v Srbiji?

Morda nisem najbolj primerna oseba za to, saj sem šele zadnjih pet let na tem položaju, vsekakor pa vam lahko povem, da se je v bistvu na celotnem področju Balkana naše gibanje začelo razvijati z glasbo oz. s koncerti, ki so jih prirejali naši člani. To se je dogajalo konec 80. let prejšnjega stoletja, torej še pred krvavo državljansko vojno.

Spremembe, ki so nastale v primerjavi s tistimi predvojni časi?

Izziv po vojni sta predvsem SPC in tamkajšnja vlada, ki sta zelo povezani. O nas ima vlada precej negativno mnenje, hram v Beogradu ne obstaja več, v medijih vlada negativna kampanja proti Hare Krišni in ostalim novim religijskim gibanjem. Skoraj vsak teden se napiše nekaj usmerjenega proti nam, večinoma gre seveda za laži, ampak ko se ljudem takšne informacije strežejo iz tedna v teden, to pusti posledice. Podobne težave imajo v Rusiji. Moram pa povedati, da je situacija precej drugačna na področju Vojvodine, tam so ljudje precej bolj odprti in nimamo nikakršnih težav.

Imate kontakt z vodjami SPC in ali ste seznanjeni z njihovim mnenjem o Hare Krišna?

Naši člani imajo določene kontakte, vendar je to bolj ali manj na osebnem nivoju, nič uradnega. Vem, da imajo o nas slabo mnenje, da veljamo za sekto oz. kult. Vendar, kaj je kult? To so majhne skupine, ki verjamejo v isto stvar. Tudi krščanstvo je bilo na začetku kult. Se pa strinjam, da beseda nosi negativen prizvok. Težava je predvsem v ljudeh, ki niti ne razumejo, kaj beseda točno pomeni. Vedo oz. »vedo« le, da gre za slabo stvar. Definitivno je to problem.

Verjetno ste seznanjeni o tragičnem dogodku, ki se je zgodila vašemu članu v Srbiji, sicer priznanem slikarju?

Seveda, bil je zaboden. Ponovno, glavno težavo oz. krivca za takšno vrsto nasilja in netolerance vidim v cerkvi. Cerkev naredi ljudi jezne, ti potem ne razmišljajo več racionalno, ampak reagirajo s čustvi.

Kakšne so reakcije oblasti in policije po napadih na Hare Krišna?

Ni reakcije. Celotna država je po mojem mnenju v post-travmatskem stanju, nervozni so, kar je po svoje logično in razumljivo po vseh teh letih vojn in s tem povezanih prizorov grozot.

Kako se v Srbiji pridružiti Hare Krišna saj vas je težko kontaktirati?

Ja, v Srbiji je to težko, za razliko od Slovenije. Nimamo niti internetne strani. Razlog je ta, da se ne moremo registrirati kot religijsko gibanje, omejujejo nas s čudnim interpretiranjem zakonov, pravijo, da je za registracijo novega religijskega gibanja potrebno obstajati 30 ali 40 let. Vsekakor poskušamo še na druge načine, imamo pomoč indijske ambasade, ki nam pomaga z neke vrste političnim pritiskom, saj je Indija pomemben poslovni in tudi politični partner Srbije. Ostajam pa optimist, kar se tiče tega vprašanja, in verjamem, da bomo kmalu uredili naš status v Srbiji.

Se pripadniki Hare Krišna pojavljajo v medijih?

Seveda, bilo je kar nekaj intervjujev v časopisih in po televiziji. Nekaj znanih ljudi je tudi obiskalo naš kamp na Fruški Gori, tako da se počasi javno mnenje spreminja v našo korist.

Koliko pripadnikov Hare Krišna je v Srbiji?

Dobro vprašanje, saj zaradi znanih težav ne vodimo registra, vendar po moji grobi oceni bi rekel, da je v Srbiji trenutno okoli dvatisoč ali tritisoč pripadnikov Hare Krišna. Do te številke sem prišel na podlagi obiska našega vsakoletnega kampa na Fruški Gori.

Kako vabite nove ljudi?

»Networking«. To je najbolj preverjena metoda. Poleg tega poskušamo biti aktivni tudi na drugih področjih, delimo knjige, pojemo na ulici, itd...

V pogovorih, ki sem jih opravila z ljudmi v Srbiji sem ugotovila, da vas večina doživlja kot zelo agresivno religijsko gibanje?

Res? Ne bi se strinjal, da smo agresivni. Morda gre le za besedo s katero nas je najlažje označiti. Tako spet pridemo na težavo, da se ljudje enostavno ne poglobijo v stvar in jo enostavno etiketirajo tako kot pravijo mediji.

Kaj bi se moralo spremeniti , da bi se izboljšali odnosi v Srbiji?

Več ljudi bi se moralo obrniti na internet, tam se je najlažje seznaniti, prekiniti izolacijo. Menjava generacije bo potrebna, da pride do korenitih sprememb. Opažam, da so mladi ljudje že drugačni, bolj odprti. Enostavno, počakati moramo na spremembo situacije, stari ljudje se ne spreminjajo, težko se privadijo na nekaj novega.

Bi se strinjali, da je bila vojna v bivši Jugoslaviji tudi religijska vojna?

Seveda, vendar pa tudi nacionalizma ne moremo in ne smemo zanemariti. Predvsem srbskega. Mislím pa, da je potrebno razumeti razloge za to. Če vzamem za primer Kosovo kot zadnjo vojno. Dejstvo je, da to ozemlje Srbiji zaradi zgodovinskih dejstev pomeni več kot le del teritorija. Verjamem, da se tudi Američani ne bi strinjali, če bi jim nekdo vzel Filadelfijo.

Kako pa se vi počutite v Srbiji?

Dobro, tako kot vsepovsod po svetu se tudi v Srbiji počutim dobro. Res je, da ne hodim okoli oblečen v ta naša oblačila, ampak se vseeno počutim dobro. Ljudje so ljudje, imam veliko prijateljev tam. Ko te spoznajo, so vsi prijazni.